

Zdarzenie z dzikiem, jeleniem, psem, krową czyli odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta

Odnosząc się do powyżej wskazanych zagadnień przekazujemy poniższe wyjaśnienia, które mają na celu w przystępny sposób ukazać tę problematykę.

W celu ustalenia podstaw prawnych do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych oraz podmiotów zobowiązanych ewentualnie do naprawienia szkody w przypadku zdarzeń szkodowych ze zwierzyną leśną należy przede wszystkim ustalić, czy zwierzę wyrządzające szkodę w pojeździe jest zwierzyną łowną. Katalog zwierząt łownych, na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 5 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 42 , poz. 372 z późn. zm.) wskazany został przez ministra właściwego do spraw środowiska, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw rolnictwa oraz Państwowej Rady Ochrony Przyrody i Polskiego Związku Łowieckiego w Rozporządzeniu z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz. U. nr 45 poz. 433).

Jak wynika z § 1 ust. 1 pkt. f) rozporządzenia Ministra Środowiska z w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych dzik, ew. jelen został zakwalifikowany, jako tzw. zwierzyna gruba. Pozostałymi gatunkami zwierząt zaliczonymi do tej kategorii są: łoś, jelen szlachetny, jelen sika, daniel, sarna, muflon.

Aktem prawnym, będącym podstawą prawną zgłaszanych roszczeń będzie wówczas ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 42 , poz. 372 z późn. zm.), jak również kodeks cywilny w zakresie podstaw odpowiedzialności (art. 415 i n.) oraz zasad ustalania wysokości odszkodowania (art. 361).

Zgodnie z pierwszym z ww. aktów prawnych za tzw. szkody łowieckie, a więc szkody, do których doszło w uprawach i płodach rolnych wyrządzonych przez dziki, łośie, jelenie, daniela, sarny, muflony oraz przy wykonywaniu polowania odpowiedzialność, co do zasady, ponosi dzierżawca lub zarządca obwodu łowieckiego (art. 46 Prawa łowieckiego). Ponadto, co najistotniejsze pamiętać należy, że jednym z zadań, które w ramach gospodarki łowieckiej winni realizować dzierżawcy lub zarządcy obwodów łowieckich, jest ochrona zwierzyny przed zagrożeniem ruchu pojazdów samochodowych na drogach krajowych i wojewódzkich (art. 11 ust. 2 pkt.8). Powinno się to wyrażać m.in. poprzez uniemożliwienie lub ograniczenie migracji zwierząt do dużych skupisk ludzkich a także dbanie o właściwe oznakowanie dróg znakami ostrzegającymi o bytowaniu (wędrówkach) w tej okolicy dzikich zwierząt. Fakt ten powinien zostać zgłoszony przez wskazywane podmioty, do właściwego zarządcy drogi, który jest odpowiedzialny za usytuowanie i konserwację odpowiednich oznakowań drogowych.

W razie więc zajścia zdarzenia szkodowego z udziałem zwierzęcia żyjącego w stanie wolnym może się okazać, że ponosić ewentualną odpowiedzialność za szkodę może zarządca bądź dzierżawca obwodu łowieckiego (zazwyczaj koło łowieckie Polskiego Związku Łowieckiego lub rzadziej inna jednostka), z uwagi na niedochowanie ciążących na nich obowiązków w zakresie gospodarki zwierzyną łowną. W sytuacjach bowiem, gdy z przyczyn zaniedbań w zakresie informowania zarządców dróg o wędrówkach zwierząt bądź też mającymi postać zaniedbania w zakresie ograniczenia lub uniemożliwienia migracji zwierząt i dopuszczania do ich swobodnego przemieszczania się dojdzie do wystąpienia szkody np. kolizji drogowej z udziałem zwierząt łownych, wówczas po stronie osoby poszkodowanej powstanie roszczenie o jej naprawienie do podmiotu winnego zaniedbań. Z roszczeniami można zwrócić się bezpośrednio do "sprawcy" szkody, bądź do jego ubezpieczyciela w zakresie odpowiedzialności cywilnej. W razie zaś

odmowy spełnienia świadczenia przysługuje osobom poszkodowanym wystąpienie z powództwem odszkodowawczym do sądu powszechnego właściwego miejscowo według zamieszkania pozwanego.

W tym miejscu pragniemy wskazać, że w przypadku wystąpienia z powództwem przeciwko ubezpieczycielowi podmiotu zobowiązanego do naprawienia szkody na podstawie art. 9 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. z dnia 16 lipca 2003 r.) organem właściwym do rozstrzygnięcia sporów wynikających z umów ubezpieczenia są sądy powszechne, zaś powództwo o roszczenia wynikające z umów ubezpieczenia można wytoczyć albo według przepisów o właściwości ogólnej albo przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania lub siedziby ubezpieczającego, ubezpieczonego, uposażonego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia. Należy jednak zaznaczyć, iż zgodnie z art. 6 kodeksu cywilnego ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z tego faktu wywodzi skutki prawne. Osoba poszkodowana będzie zatem zmuszona wykazać zasadność zgłoszonych żądań oraz podniesionych zarzutów mających w szczególności postać zawinionego działania/ zaniechania wyżej wskazanego podmiotu.

Dodatkowo pragniemy poinformować, że dotychczasowe obserwacje wskazują, iż poszkodowani w wypadkach drogowych mogą próbować korzystać również z innych sposobów rekompensaty szkody powstałej z udziałem zwierząt łownych:

1) wystąpienie o odszkodowanie - poza podmiotami odpowiedzialnymi za gospodarkę łowiecką na danym terenie, tj. dzierżawcy lub zarządcy obwodu łowieckiego - do właściwego przedstawiciela Skarbu Państwa (Państwowego Gospodarstwa Leśnego - Lasy Państwowe bądź zarządu województwa) na podstawie art. 50 ust. 1 i 2 pkt. 1 i 2 w/w ustawy. Pamiętać bowiem należy, że zwierzęta łowne w stanie wolnym, jako dobro ogólnonarodowe, stanowią własność Skarbu Państwa (art. 50 ustawy w zw. z art. 2 ww. aktu normatywnego). Zgodnie z dyspozycją ww. normy prawnej Skarb Państwa odpowiada za szkody wyrządzone przez zwierzęta łowne objęte całoroczną ochroną, zaś za powyższe szkody wyrządzane na obszarach:

. obwodów łowieckich leśnych

- odszkodowania wypłaca Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe ze środków budżetu państwa;

. obwodów łowieckich polnych i obszarach nie wchodzących w skład obwodów łowieckich

- odszkodowania wypłaca zarząd województwa ze środków budżetu państwa.

Niestety, w chwili obecnej brak jest przepisów wskazujących, jakie zwierzęta objęte całoroczną ochroną. Zarówno przepisy ustawy Prawo łowieckie, jak i ustawa o ochronie środowiska nie definiuje pojęcia "całorocznej ochrony", nie wymienia gatunków zwierząt łownych podlegających takiej ochronie ani okoliczności, w których zwierzęta łowne jej podlegają, i nie zawiera upoważnienia do zamieszczenia takiej regulacji w akcie wykonawczym. Posiłkowo więc należy stosować przepisy ustawy o ochronie środowiska i wydanych na jej podstawie aktach wykonawczych;

2) zgłoszenie roszczeń odszkodowawczych do zarządcy drogi

3) ewentualnie jeżeli szkoda pozostaje w związku z odbywającym się polowaniem/nagonką do niego istnieje możliwość zwrócenia się z odpowiednim roszczeniem do osób, które zajmują się organizacją polowań (np. przedsiębiorstw świadczących tego typu usługi turystyczne dla myśliwych). Warto w tym miejscu wspomnieć, że obecnie istnieje obowiązek ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej dla

członków Polskiego Związku Łowieckiego w zakresie czynności związanych z gospodarką łowiecką i polowaniami (art. 32 ust.4, pkt.6), jak również przedsiębiorcy świadczącemu usługi turystycznych mających postać polowania wykonywane przez cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub polowania za granicą (art. 18 ust. 3 pkt. 1). Fakt ów oznacza znaczne ułatwienie w dochodzeniu odszkodowań za szkody pozostające w związku z wykonywaniem czynnościami, gdyż można ich dochodzić bezpośrednio od ubezpieczyciela sprawcy - członków związku łowieckiego, przedsiębiorców organizujących polowania dla cudzoziemców.

Z zagadnieniem odpowiedzialności za zwierzęta ściśle powiązana jest kwestia szkody wyrządzonej przez zwierzęta "domowe" lub hodowlane. Poniżej pragniemy wskazać podstawy odpowiedzialności oraz podmioty, względem których należy kierować roszczenia odszkodowawcze, w tego typu przypadkach.

Podstawę prawną odpowiedzialności cywilnej za zwierzęta domowe stanowi art. 431 § 1 kc., który stanowi iż: "kto chowa zwierzę albo się nim posługuje, obowiązany jest do naprawienia wyrządzonej przez nie szkody niezależnie od tego, czy było pod jego nadzorem, czy też zabląkało się lub uciekło, chyba że ani on, ani osoba, za którą ponosi odpowiedzialność, nie ponoszą winy".

Powyższa regulacja wskazuje, że właściciel będzie odpowiadał na zasadzie winy za tzw. winę w nadzorze. Od odpowiedzialności za szkodę właściciel zwierzęcia będzie mógł się zwolnić, gdy wykaże, że nie sposób przypisać winy w zaniechaniu obowiązku starannego nadzoru nad zwierzęciem. Trzeba także zaznaczyć, że w przypadku, gdy zwierzę jest tylko narzędziem w ręku człowieka odpowiada on za szkodę tak, jakby wyrządził ją własnym działaniem/ zaniechaniem (art. 415 kc).

W przypadku zatem, gdy zwierzęta domowe spowodują szkodę osobową tj. uszkodzenia ciała (np. pogryzienie lub zarażenie chorobami odzwierzęcymi) bądź szkodę majątkową (np. zniszczą lub zanieczyszczą odzież, przedmioty osobiste) na właścicielu zwierząt domowych będzie ciążył obowiązek naprawienia szkody. Zakres odpowiedzialności deliktowej wynika z ogólnych zasad prawa cywilnego i określony jest w przepisach kodeksu cywilnego (w szczególności art. 361, 362, 363, 444 - 447 k.c.). Należy dodać, że posiadacze zwierząt domowych zabezpieczając się przed koniecznością osobistego (z własnego majątku) naprawienia szkody korzystają z ofert zakładów ubezpieczeń kupując ubezpieczenia dobrowolne - OC w życiu prywatnym w ramach, których można dochodzić roszczeń odszkodowawczych bezpośrednio od ubezpieczyciela z który posiadacz zwierzęcia zawarł tego typu umowę

Podobne zasady odpowiedzialności istnieją w przypadku szkód wyrządzonych przez zwierzęta hodowlane, za które ponosi odpowiedzialność rolnik. Zaznaczyć jednak należy, że w przeciwieństwie do niewielkiej liczby wspomnianych umów z zakresie ubezpieczeń odpowiedzialności w życiu prywatnym ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej rolnika ma charakter powszechny i obowiązkowy. Wynika to z faktu, iż rolnik posiadający gospodarstwo rolne podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej rolników. Aktualnie ubezpieczenie OC rolników reguluje ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach, obowiązkowych Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z dnia 16 lipca 2003 r. Nr 124, poz.1152). Pamiętać również należy, iż ustawa wyraźnie wskazuje zakres odpowiedzialności ubezpieczyciela, ograniczając ją jedynie go szkód, które powstały w związku z posiadaniem gospodarstwem. Jeżeli więc szkoda wyrządzona przez zwierzęta hodowlane nastąpi w związku z posiadaniem gospodarstwem rolnym, odpowiedzialność za nią będzie obciążać zakład ubezpieczeń z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia OC rolników. Natomiast jeżeli szkoda zostanie wyrządzona bez związku z posiadaniem gospodarstwem, może zaistnieć sytuacja, w której mimo posiadania ubezpieczenia OC rolników za szkodę odpowiedzialny będzie sam rolnik na zadach ogólnych

